Kelâm'a İlişkin Tutumlar

Bir Saha Araştırması

Editör
Mustafa Selim Yılmaz
A. Canan Karakaş

UNIKA
UNIVERSITY OF KARABÜK

Kelâm'a İlişkin Tutumlar

Bir Saha Araştırması

Editör

Mustafa Selim Yılmaz

A. Canan Karakaş

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI – 74

E-ISBN: 978-605-9554-68-8

Karabük, Haziran 2022

Kelâm'a İlişkin Tutumlar

Bir Saha Araştırması

Editörler

Doç. Dr. Mustafa Selim Yılmaz

Doç. Dr. A. Canan Karakaş

Karabük Üniversitesi Yayın Onayı

Prof. Dr. Refik Polat (Rektör)

Karabük Üniversitesi Yayın Koordinatörü

Prof. Dr. Ufuk Karadavut

İslami İlimler Fakültesi Yayın Onayı

Prof. Dr. Saim Kayadibi (Dekan)

İslami İlimler Fakültesi Yayın Komisyonu

Doç. Dr. Tuğrul Tezcan

Doç. Dr. Abdülcebbar Kavak

Dr. Öğr. Üyesi Uğur Gözel

Fakülte 01.06.2022 tarih ve 134655 sayılı Komisyon Kararı

Yayın Takip

Arş. Gör. Oğuz Bozoğlu

Mizanpaj

Arş. Gör. Oğuz Bozoğlu

Redaksiyon

Arş. Gör. Uğur İncebilir

Kapak Tasarım

Öğr. Gör. Abdürrahim Topal

Her hakkı saklıdır. Yayıncının izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz. Kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Eserde yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

İrtibat

Karabük Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, 78050, Karabük

Karabük Univ. Fac. of Islamic Studies, 78050, Karabük/Turkey

www.karabuk.edu.tr

Tel: (90 370) 418 67 00 Fax: (90 370) 418 93 17

https://kelamkoordinasyon25.karabuk.edu.tr/index.aspx

https://kutuphane.karabuk.edu.tr/index.aspx

İçindekiler

İçindekiler III

Takdim V

Kelâm Akademisyenlerinin Kelâm'a İlişkin Tutumları 1

ÖZET 1
GİRİŞ 2
1. YÖNTEM 4
2. BULGULAR 5
2.1 Fakültelere Dair Bulgular 5
2.2. Demografik Bulgular 6
2.3. Kelâmcılar Arası Koordinasyona Dair Bulgular 6
2.4. Kelâm.Org Sitesine Dair Bulgular 10
2.5. Kader Dergisi'ne Dair Bulgular 11
2.6. Kelâm Derslerine Dair Bulgular 12
SONUÇ 18
KAYNAKÇA 22
EK-1: KATILIMCILARA YÖNELTİLEN SORULAR 23
EK-2: ANKETTE YER ALAN ÜNİVERSİTELER / KATILANLARIN SAYISI (ALFABETİK) 23
EK-3: KELÂMCILAR ARASI KOORDİNASYONA DAİR DİĞER BULGULAR 24
EK-4: *KELÂM.ORG* SİTESİNE DAİR DİĞER BULGULAR 24
EK-5: *KADER DERGİSİ*'NE DAİR DİĞER BULGULAR 25
EK-6: KELÂM DERSLERİNE DAİR DİĞER BULGULAR 26

Lisansüstü Öğrencilerin Kelâm'a İlişkin Tutumları 27

ÖZET 27
GİRİŞ 28
1. YÖNTEM 30
2. BULGULAR 30
2.1. Bilinçli Alan Tercihi ve Yeterli Alan Çalışması Yapmak 31
2.2. Tez Konusu Belirleme ve Tez Çalışmaları Noktasında Danışman Rolü 32
2.3. Öğretim Üyelerine ve Eserlerin Niteliğine Dair Genel Bakış Açıları 33
2.4. Lisansüstü Kelâm Eğitimine Dair Genel Yaklaşımlar 35
SONUÇ 38
KAYNAKÇA 39

Lisans Öğrencilerinin Kelâm'a İlişkin Tutumları 40

ÖZET 40
GİRİŞ 40
1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ 44
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 44
3. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ 44
4. BULGULAR 45

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri 45
4.2. Kelâm İlmi ve Kelâm Derslerine Yönelik Duygu ve Düşünceler 45
4.3. Kelâm Derslerine Yönelik Öneriler 48
4.5. Kelâm Ders Kitaplarına Dair Düşünceler 54
4.6. Kelâm Derslerine Karşı Kişisel İlgi 56
4.7. Kelâm Dersi Hocalarına Dair Düşünceler 59
SONUÇ 61
KAYNAKÇA 63

Öğretmenlerin Kelâm'a İlişkin Tutumları 64

ÖZET 64
GİRİŞ 64
1. YÖNTEM 67
2. BULGULAR 68
SONUÇ 73
KAYNAKÇA 74

Diyanet Personelinin Kelâm'a İlişkin Tutumları 75

ÖZ 75
GİRİŞ 75
1. YÖNTEM 77
2. BULGULAR 77
2.1. Kelâm İlmine Yaklaşıma Yönelik Bulgular 77
2.2. Cemaatten Gelen Sorular ve Cevaplanmasına Yönelik Bulgular 78
SONUÇ 82
KAYNAKÇA 83

Kelâm Akademisyenlerinin Kelâm'a İlişkin Tutumları

Ali Satılmış*

Bilal Kır**

Özet

Bu çalışmada Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinde ders olarak okutulan kelâm ilminin kelâm akademisyenleri nezdindeki konumu, katılımcıların online anket üzerinden verdiği cevaplardan hareketle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de üç yüzü aşkın kelâm akademisyeni aktif görev yapmaktadır. Bu akademisyenler ilahiyat fakültelerinde Temel İslâm Bilimlerinin başat alanlarından olan kelâm ilmini hem ders olarak okutmakta hem de aktif akademik faaliyetlerini kelâm alanında yoğunlaştırmaktadır. Dolayısıyla kelâm akademisyenlerinin okuttukları kelâm derslerine dair yaklaşımları, alan içi denetim için ehemmiyeti haizdir.

Katılımcılara yöneltilen sorular kelâm koordinasyon toplantıları, kelâm dersleri, *kelâm.org* sitesi ve *Kader Dergisi*'ne yönelik olmak üzere dört kısımda toplanmıştır. Cevaplardaki korelasyonu ölçmek adına her bir katılımcının unvanı, çalıştığı kurumu, yaşı, cinsiyeti gibi bilgileri işaretlemesi istenmekle birlikte isimleri ve e-posta adresleri gibi kişisel bilgileri talep edilmemiştir. Bu çalışmada öncelikle uygulanan anketin yöntemi ve ilk bulgulara dair temel bilgiler verildikten sonra katılımcıların verdikleri cevapların sayısal verileri unvanlarına göre düzenlenip tablo şeklinde sunulmuştur. Her bir tablonun ardından verilen cevapların sayısal veriler ile unvan korelasyonu üzerinden bir yorumlamasına gidilmiştir. Ankette sorulan soruların tümü bu çalışmaya dahil edilmemiş olup yalnızca en belirleyici olduğu düşünülen sorulara verilen cevaplar temel alınmıştır.

Kelâm akademisyenlerinin aralarındaki iş birliğini, ilahiyat fakültelerinde okutulan kelâm derslerinin mahiyetini, ortak dijital girişim olan *kelâm.org* sitesini ve kelâm araştırmalarına yoğunlaşan *Kader Dergisi*'ne dair tutumlarını belirlemek kuşkusuz kelâm ilminin Türkiye'deki konumuna dair bazı önemli hususların açığa çıkarılmasını mümkün kılacaktır. Söz konusu hususların objektif bir sunumu için gerekli olan somut verileri sağlamayı amaçlayan bu çalışmada, elde edilen verilerin ortak bir platformda detaylı bir şekilde incelenmesini ve kelâm ilminin geleceğine dair mütevazı bir katkı sağlamasını ümit ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, ilahiyat, kelâm akademisyenleri, anket, kelâm ilminin konumu

---

* Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kelam ve İtikadi İslam Mezhepleri Anabilim Dalı.

** Dr. Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kelam Anabilim Dalı.

Giriş

Kelâm ilmi, İslâm düşüncesinin temel unsurlarından birini teşkil etmektedir. Gerek itikâdî ilkeleri konu edinmesi gerekse dinî düşüncenin nazarî yönünü temsil etmesi bakımından klasik dönemlerde "ilimlerin en şereflisi" (*eşrefu'l-'ulūm*) olarak nitelenmiştir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra ortaya çıkan bir dizi olayın dinî sahaya taşınması sonucu teşekkül eden kelâm ilmi, geçmişten günümüze kaçınılmaz olarak birçok etki, gelişim, değişim ve dönüşüm merhaleleri geçirmiştir. Kelâmın ilim olarak yaşadığı çok katmanlı süreç, haliyle kelâm eğitimine de yansımıştır.

Kelâm ilminin ilk ortaya çıkış aşamasında henüz kurumsal bir eğitim söz konusu olmadığından kelâm eğitimi diğer ilimler gibi daha çok mescitlerde şahıs merkezli halkalar halinde yapılmaktaydı ve bunun yanı sıra devlet saraylarında kelâm tartışmalarına yer verilmekteydi.[1] Medreselerin tesisiyle birlikte dinî eğitim kurumsallaşma sürecine girmiş ve daha sistematik bir şekilde eğitim-öğretim hayatına geçilmeye başlanmıştır. Ancak bu merhalede kelâm, ilim olarak muhatap olduğu tepkilere paralel olarak diğer dinî ilimler kadar rağbet görmemiştir ve müfredat dışı tutulmasına gayret edilmiş, yalnızca müderrislerin bireysel ilgi alanına bırakılmıştır. Bilindiği kadarıyla İstanbul'un fethi sonrasında resmî olarak ilk kez kelâm "dersleri" medrese müfredatına alınmış ve kelâmî eser okumaları bir sisteme bağlanmıştır;[2] fakat ilerleyen zaman zarfında uzun bir süre tekrar ihmal edilmesi ile karşı karşıya kalmıştır.

Kelâm öğretimine tekrardan önem verilmesi, medreselerin ıslahı ve Batılı eğitime geçiş tartışmalarında gündeme gelmiştir. Bunun neticesinde nihaî olarak Batılı bir üniversite hayatına geçilmesiyle Dârülfünûn-ı Şâhâne'deki Ulûm-i Âliye-i Dîniyye Şubesi'yle birlikte günümüz ilahiyat fakültelerinin temeli atılmıştır.[3] Bu şubede ilkin ilm-i kelâm ders programına dahil edilmiş, ardından günümüz bilim dalı olarak niteleyebileceğimiz "kelâm takımı" oluşturulmuş ve bu alanın altında ilm-i kelâm, tarih-i ilm-i kelâm, felsefe-i Arap ve tasavvuf dersleri koyulmuştur.[4] Cumhuriyetin ilanı akabinde

---

1 Krş. Muzaffer Barlak, "İslâm İlim Tarihi İçinde Kelâm Disiplininin Oluşum ve Gelişim Merhaleleri", *Kader* 14/2 (2016), 486-495.

2 Osman Demirci, "Osmanlı'da Kelâm Eğitimi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 14/28 (2016), 12vd., 25 vd.; Osman Demirci, "Medrese Geleneğinde Akâid ve Kelâm İlmi", *Kader* 11/1 (2013), 259; Barlak, "İslâm İlim Tarihi İçinde Kelâm Disiplininin Oluşum ve Gelişim Merhaleleri", 501.

3 Halis Ayhan, "İlâhiyat Fakültesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 22/70.

4 Bk. Haluk Songur, "Hukuk Tarihi Bakımından Osmanlıdan Cumhuriyete Yükseköğretim Meselesi -Yök'ün İlahiyat Fakülteleri Lisans Program Değişikliği Bağlamında-", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30/1 (2013), 196 vd. Bu şubenin kapatılmasından sonra yüksek din eğitimi önce Medresetü'l-Mütehassisîn'e sonra Süleymaniye Medresesi'ne devredilmiştir. Buralarda kelâm ilmi, Kelâm, Tasavvuf ve Felsefe (Süleymaniye Medresesi'nde: Kelâm ve Hikmet) Şubesi altında değerlendirilmiştir; msl. bk. Rabiye Çetin, "Kelâm Öğretiminin Tarihsel Seyri -Nizamiye Medreselerinden 1949'a-", *Kelâm: Bilimler Hiyerarşisindeki Yeri, Kelâm-Mantık ve Fıkıh Usulü, Tarihsel Süreçte ve Günümüzde Kelâm Öğretimi* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2008), 124. 1978-1982 yılına kadar Yüksek İslâm Enstitüleri'nde 2. ve 3 sınıf öğrencileri üç bölümden biri olan Fıkıh-Kelâm bölümünü tercih edebiliyorlardı; Mustafa Öcal, "Yüksek İslâm Enstitüsü", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2013), 44/50.

İstanbul Dârülfununu İlâhiyat Fakültesi kurulmuş ve kelâm dersi olarak "kelâm tarihi" ve "halihazırda İslâm mezhepleri" dersleri müfredata girmiştir.[5]

1949'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ihdasıyla yüksek din eğitimi yeniden üniversitelere tevdi edilmiştir. Kelâm dersi, İslâm Dini ve Mezhepler Tarihi kürsüsüne dahil edilmiş ve günümüz tabiriyle bu bilim dalının altında değerlendirilmiştir; müstakil bir kürsü olması 1974 yılında gerçekleşmiştir. 1982'deki yeni yapılanmayla birlikte üç bölümden biri olarak Kelâm ve İslâm Felsefesi Bölümü kurulmuş ve bu sefer İslâm Mezhepler Tarihi bu bölümün altına konumlanmıştır. 1991 tarihli yeni bir düzenlemeyle günümüzdeki sisteme geçilmiş ve gerek kelâm gerekse İslâm mezhepleri tarihi ayrı bir anabilim dalı olarak Temel İslâm Bilimleri Bölümü'ne bağlanmıştır.[6] Kelâm eğitiminin üniversiteler bünyesinde geçirdiği bu aşamalar neticesinde günümüzde üniversite öğrencilerine takriben 13 kelâm dersi sunulmaktadır.[7]

Kelâm eğitime yönelik kurum ve yapılanmalarda zaman zaman değişiklik olsa da bu alana gönül verenler ve eğitim-öğretim görevini üstlenenler süregelmiştir. Kelâm ilmine ve eğitimine dair birçok çalışma yapılmıştır. Bununla birlikte kelâm ilminin bizzat kendi ilgilileri nezdindeki konumuna dair müstakil bir araştırma yapılmamıştır. Bu çalışma; kelâm ilminin muasır temsilciliğini üstlenen kelâm akademisyenlerinin kelâm alanına dair düşüncelerini ortaya koyabilmek adına Türkiye'deki kelâm eğitimine ve kelâm camiası içindeki iletişime yönelik bazı tutumlarını ve algılarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinde kelâm ilminin konumu şüphesiz farklı sahalarda incelenmesi gereken bir husustur. İşbu sebeple bu araştırmanın, lisans ve yüksek lisans öğrencileri ile Diyanet mensupları ayağı da eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Kelâm akademisyenlerine yönelik olarak düzenlenen bu araştırma ise Google Formlar üzerinden hazırlanan ve 5 bölümü içeren 26 soruluk[8] bir anketin gönüllü katılımcılar tarafından doldurulması ile teşekkül etmiştir. Katılımcılara anketin amacı, tahminî süresi ve sorumlularına dair kısa bir bilgi verildikten sonra kurumu, uzmanlık alanı, cinsiyeti, yaşı ve unvanını belirtmesi istenmiştir. Böylece ankete verilen cevapların söz konusu bilgiler ile oluşturacağı korelasyonun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Katılımcıların anketi hazırlayanlar tarafından kurgulanan ifadelere, Likert Ölçeği[9] temel alınarak hazırlanan "Hiç Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum", "Tamamen Katılıyorum" seçeneklerden birini işaretlemesi istenmiştir. Türkiye'de görev yapan kelâm akademisyenleri her sene düzenlenen koordinasyon toplantılarında buluştuğu için öncelikle bu toplantıların niteliği, yetkinliği ve yeterliliğine dair kısmın ardından; kelâmcılar ve kelâm derslerinin durumu, kelâma dair yapılan güncel çalışmaların ve kelâm akademisyenlerine dair haberlerin paylaşıldığı *kelâm.org* sitesinin

---

5 Songur, "Hukuk Tarihi Bakımından Osmanlıdan Cumhuriyete Yükseköğretim Meselesi", 199 vd.; Öcal, "Yüksek İslâm Enstitüsü", 44/71; Rabiye Çetin, "Kuruluşundan Günümüze Türkiye'nin Kelâm Birikimi: Ankara İlahiyat Örneği", *Kader* 18/2 (2020), 400.

6 Detaylı bilgi için bk. Çetin, "Kuruluşundan Günümüze Türkiye'nin Kelâm Birikimi", 401-407; ayr. bk. Öcal, "Yüksek İslâm Enstitüsü", 44/71.

7 İlyas Çelebi - Hayrettin N. Güdekli, "AB Yüksek Öğretimi Kriterleri Bağlamında Türkiye'de İlâhiyat Öğretimi: Kelâm Örneği", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37/2 (2009), 27.

8 Bk. EK-1: Katılımcılara Yöneltilen Sorular.

9 Likert Ölçeğine dair bir analiz için bk. İbrahim Turan vd., "Eğitim Araştırmalarında Likert Ölçeği ve Likert-Tipi Soruların Kullanımı ve Analizi", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30 (2015), 186-203.

niteliği ile kelâm araştırmalarının yayınlanmasına öncelik veren ve Ulakbim tarafından taranan *Kader Dergisi*'nin akademik yetkinliği hakkındaki sorular katılımcılara yöneltilmiştir. Böylece Türkiye'de kelâm ilminin eğitim, yayıncılık, iletişim ve dolaşım gibi platformlar üzerinden halihazırdaki durumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Kelâm ilminin kelâm akademisyenleri nezdindeki konumunun belirlenmesinin alan içi denetim ve otokontrol mekanizmasının oluşturulması açısından önemi ortadadır. Nitekim kelâm ilminin halihazırdaki durumuna dair yapılacak denetim ve değerlendirmeler ile ileriki süreçler için sunulacak olan tavsiye ve öneriler, kendilerinin dayanak noktasını teşkil eden somut veriler olmaksızın eksik kalacaktır. Bu verilerin elde edilmesi için Türkiye'nin hemen her ilinde bulunan ilahiyat fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin tutumunu objektif olarak belirlemenin en hızlı yolu ise geniş çaplı ve ulaşılabilirliği yüksek bir anket düzenlemektir. İşbu çalışma; böyle bir anketin düzenlenmesi, gerekli izinlerin alınması ve anketin yürütülmesi için bir ekibin oluşturulması sonucu elde edilen verilerin sistematik bir sunumunu, objektif bir değerlendirmesini ve tespit edilen sorunların çözümü için gerekli tavsiyelerin geliştirilmesini hedeflemiştir. Katılımın gönüllülük esasına dayalı olması örneklemi ister istemez sınırlı tutsa da konu hakkında sağlıklı veri elde etmek için kelâm akademisyenlerinin en az üçte birinin ankete katılması sağlanmıştır. Böylece ortaya çıkan verilerin anketin asgarî amacını gerçekleştirmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte çalışmada ve verilerin yorumlanmasında elbette eksiklikler olacaktır. Bu eksikliklerin konu hakkında yapılacak uzun vadeli araştırma ve tartışmalar için bir motivasyon teşkil etmesini ve çalışmanın verilerinin söz konusu araştırmalara bir başlangıç zemini oluşturmasını umuyoruz.

Gayret bizden, başarı Allah'tandır.

1. Yöntem

Bu çalışmada kelâm akademisyenlerinin kelâm ilmine yönelik tutumları araştırılmıştır. Kelâm akademisyenleri tespit edildikten sonra 94 üniversitedeki İlahiyat/İslâmî İlimler fakültelerindeki ilgili kişilere konuyla ilgili araştırmacı ve kurul tarafından kurgulanan bir anket özel olarak yöneltilmiştir. Anket, Google Form üzerinde ve demografik bilgileri içerecek şekilde düzenlenmiştir. Kurgulanan anket 5 bölümden müteşekkildir: İlkinde görev aldığı kurum, uzmanlık alanı, cinsiyeti, yaşı, unvanı olmak üzere katılımcıların demografik bilgileri; ikincisinde kelâm koordinasyon toplantısına dair 5 soru; üçüncüsü kelâm derslerine yönelik 8 soru; dördüncüsünde *kelâm.org* sitesine yönelik 9 soru; beşincisinde ise *Kader Dergisi*'ne yönelik 4 soru yer almaktadır. Demografik bilgiler haricinde 26 maddeden oluşan anket, "Hiç Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum", "Tamamen Katılıyorum" şeklinde ölçülmüştür. Sonuçlar SPSS 20 programıyla analiz edilmiş olup neticeler bulgular kısmında paylaşılmıştır. Analizlerde *crosstab* (çapraz tablo) ve korelasyon bulguları üzerine çalışılmıştır.

2. Bulgular

2.1 Fakültelere Dair Bulgular

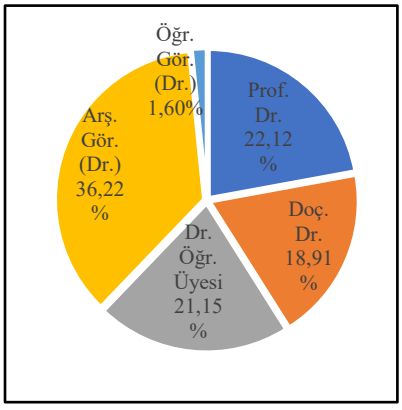
Tespitlerimize göre Türkiye'deki üniversitelerin 93'ünde lisans düzeyinde eğitim veren İlahiyat/İslâmîilimler fakültesi bulunmaktadır.[10] Bunların 37'si İslâmî İlimler Fakültesi[11], 56'sı ise İlahiyat Fakültesi[12] olarak tanımlanmıştır. Bu fakültelerin internet sitelerinin taranması akabinde elde edilen verileri şu şekilde sıralayabiliriz:[13]

Kelâm; fakültelerin 35'inde müstakil bir anabilim dalı olarak işlem görürken, 57'sinde Kelâm ve (İtikadî İslâm) Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı altında toplanmış, 1'inde ise Temel İslâm Bilimleri olarak genel tutulmuştur.

Tablo 1: Fakülte – ABD Dağılımları

	İlahiyat Fakültesi	İslâmî İlimler Fakültesi	Toplam
Kelâm ABD	31	4	35
Kelâm ve (İtikadî İslâm) Mezhepler Tarihi ABD	26	31	57
Toplam	57	35	92

Tablo 1 sonuçları incelendiğinde, kelâm alanı ilahiyat fakültelerinin çoğunda müstakil bir anabilim dalı olarak ele alınırken, İslâmî ilimler fakültelerinin birbirine yakın olan iki alanı birleştirilerek Kelâm ve (İtikadî İslâm) Mezhepler Tarihi Anabilim Dalı oluşturulmuştur. Bu olgu özellikle yeni kurulan fakültelerde söz konusudur. Bu birleştirme disiplinler için bir gerileme olarak görüleceği gibi,[14] ikisinin işlev ve program yeterlilikleri bakımından toplanması da makul addedilebilir.[15]

Türkiye'deki üniversitelerin Kelâm ve Kelâm ve (İtikadî) İslâm Mezhepleri Tarihi Anabilim dalı bünyesinde 312 akademisyen görev yapmaktadır. Bunların 69'ü profesör, 59'su doçent, 66'sı doktor öğretim üyesi, 2'si araştırma görevlisi doktor, 111'i araştırma görevlisi, 1'i öğretim görevlisi doktor, 4'ü ise öğretim görevlisi olarak görevlerini sürdürmektedir. Bunun haricinde aslen felsefe, tasavvuf, Arap dili ve belagati gibi bölümlerde görev yapıp kelâm dersleri veren 8 akademisyen

[10] Veriler, https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php sitesinden alınmıştır. Bu sayımda, akademik kadrosu olup henüz eğitim vermeyen Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi (ancak anket formu gönderilmiştir) ve sadece ön lisans eğitimi veren Anadolu Üniversitesi dikkate alınmamıştır.

[11] 3'ü vakıf üniversitesidir.

[12] 1'i vakıf üniversitesidir.

[13] Elde edilen verilerin/sayıların teyidi için YÖK Akademik veri tabanı da kullanılmıştır (https://akademik.yok.gov.tr/).

[14] Krş. Çetin, "Kuruluşundan Günümüze Türkiye'nin Kelâm Birikimi", 408.

[15] Krş. Çelebi - Güdekli, "AB Yüksek Öğretimi Kriterleri Bağlamında Türkiye'de İlâhiyat Öğretimi", 26.

bulunmaktadır. Böylelikle kelâm eğitimiyle iştigal eden toplam 320 akademisyen tespit edilmiştir.[16]

2.2. Demografik Bulgular

Türkiye'de İlahiyat Alanında Kelâm İlminin Konumunu Değerlendirme Anketi - Kelâm Akademisyenlerine Yönelik- başlıklı anketimize; Türkiye'nin 56 üniversitesinin İlahiyat/İslâmî İlimler fakültelerinde görev yapmakta olan[17] 14'ü (%12,84'ü) kadın, 95'i (%87,15'i) erkek olmak üzere toplamda 109 kelâm ve/veya mezhepler tarihi akademisyeni katılım sağlamıştır. Bu akademisyenlerin 24'ü (%22,02) profesör, 33'ü (%30,28) doçent, 24'ü (%22,02) doktor öğretim üyesi, 8'i (%7,34) araştırma görevlisi doktor, 18'i (%16,51) araştırma görevlisi, 1'i (%0,92) öğretim görevlisi ve 1'i (%0,92) uzman olarak görev yapmaktadır. Ankete katılanların 97'si kelâmda, 11'i İslâm mezhepleri tarihinde 1'i ise farklı bir alanda uzmanlaştığını belirtmiştir. Katılımcıların yaş dağılımlarına bakıldığında; 11'inin 25-30 (%10,09), 25'inin 31-40 (%22,94), 42'sinin 41-50 (%38,53), 25'inin 51-60 (%22,94) ve 6'sının 61-72 (%5,5) yaş aralığında olduğu gözlemlenmiştir. Tablo 2 incelendiğinde gelen yanıtlar itibariyle takriben üçte birlik bir oranla kapsayıcı bir resmin elde edildiği söylenebilir. Benzer bir başarı oranı cinsiyet bağlamında da ortaya çıkmaktadır. 2016 tarihli bir sayıma göre kelâm alanında görev alan kadınların sayısı 37'dir; buna mezhepler tarihi de eklenince bu sayı 49'a çıkmaktadır.[18] Güncel tespit ettiğimiz sayı nazarı itibara alındığında kelâm alanında 275 (%88,14) erkeğin ve 37 (%11,86) kadının görev aldığı söylenebilir (mezhepler tarihi dahil edildiğinde: 263 (%84,29) erkek, 49 (%15,71) kadın). Bu oranlar, anketteki cinsiyet dağılımına yakınlık arz etmektedir.

Tablo 2: Unvanlarına Göre Katılımcıların Sayısı ve Oranı

		Tespit edilen rakamlar	Ankete katılanların rakamı	Katılım Oranı / %
Unvan	Prof. Dr.	69	24	34,78
	Doç. Dr.	59	33	55,93
	Dr. Öğr. Üyesi	66	24	36,36
	Arş. Gör. (Dr.)	113	26	23,01
	Öğr. Gör. (Dr.)/Uzman	5	2	40
	Toplam	312	109	34,94

2.3. Kelâmcılar Arası Koordinasyona Dair Bulgular

Tablo 3: Katılımcıların Unvanlarına Göre "*Kelâmcılar arasındaki koordinasyon ve iş birliğini yeterli bulurum.*" İfadesine Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları

Unvanınız*K2. Kelâmcılar arasındaki koordinasyon ve iş birliğini yeterli bulurum.

	K2		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
Unvanınız	Arş. Gör.	Sayı	1	3	5	7	2	18

[16] Bu sayı ve dağılım, 05.02.2022 tarihine kadar olan tespitlerimizi yansıtmaktadır.

[17] Bkz. EK-2: Ankette Yer Alan Üniversiteler (Alfabetik).

[18] Hatice K. Arpaguş, "İslâmcılığın Türkiye Serüveni: Kadınların İlâhiyat Tecrübesine Katkıları", *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 51/ (2016), 46.

	Arş. Gör. Dr.	Sayı	0	2	3	3	0	8
	Dr. Öğr. Üyesi	Sayı	0	5	4	13	2	24
	Doçent	Sayı	0	11	5	14	3	33
	Profesör	Sayı	0	4	5	13	2	24
	Öğr. Gör..	Sayı	0	0	0	1	0	1
	Uzman	Sayı	0	1	0	0	0	1
	TOPLAM	Sayı	1	26	22	51	9	109

Tablo 3'teki sonuçlar incelendiğinde; *kelâmcılar arasındaki koordinasyon ve iş birliğini yeterli bulurum* ifadesine verilen cevaplar yekpare bir görünüm arz etmemektedir. Araştırma görevlileri sadece 1'i hiç katılmadığını, 5'i katılmadığını, 8'i kararsız olduğunu ifade ederken 10'u katıldığını, 2'si ise tamamen katılıyorum beyan etmiştir. Bu bağlamda 8 kararsız görüşün dışında Araştırma görevlileri yaklaşık olarak %23'ü kelâmcılar arasındaki iş birliğini yetersiz görürken, %46'sı ise yeterli gördüğünü ifade etmiştir. Kararsız görüşleri dağıttığımızda araştırma görevlileri neredeyse yarısının kelâmcılar arasındaki iş birliğini yeterli gördüğünü söylemek mümkündür. Dr. Öğretim üyelerinin cevapları incelendiğinde ise 5'i katılmadığını, 4'ü kararsız kaldığını, 13'ü katıldığını, 2'si ise tamamen katıldığını ifade etmiştir. Kararsızlar hariç katılımcıların %62,5'i olumlu cevap vermiş, %20'si ise olumsuz görüş bildirmiştir. Dolayısıyla Dr. Öğretim üyelerinin genel itibariyle kelâmcılar arasındaki iş birliğini yeterli gördüklerini söylemek mümkündür. Ankete en çok katılım sağlayan doçentlerin cevaplarına bakıldığında, 11'i katılmadığını, 5'i kararsız olduğunu, 14'ü katıldığını, 3'ü ise tamamen katıldığını, beyan etmiştir. Böylece kararsızlar hariç doçentlerin yaklaşık %51'inin olumlu, %33'ünün ise olumsuz görüş bildirdiğini söyleyebiliriz. Profesörlerin cevapları incelendiğinde; 4'ü katılmadığını, 5'i kararsız kaldığını, 13'ü katıldığını, 2'si ise tamamen katıldığını, ifade etmiştir.

Kararsız görüşler hariç bırakıldığında profesörlerin yaklaşık %62'si olumlu görüş beyan ederken, %16'sı olumsuz görüş bildirmiştir. Ankete katılan 1 öğretim görevlisi verilen ifadeye "Katılıyorum" seçeneğini; 1 Uzman ise "Katılmıyorum" seçeneğini işaretlemiştir. Cevapların geneline bakıldığında ise 109 katılımcının sadece 1'i hiç katılmadığını, 26'sı katılmadığını, 22'si karasız kaldığını, 51'i katıldığını, 9'u ise tamamen katıldığını ifade etmiştir. Kararsız görüşler dışarıda bırakıldığında katılımcıların yaklaşık %55'i kelâmcılar arasındaki iş birliğini yeterli görürken, %24'ü ise yetersiz gördüğünü belirtmiştir. Nihaî olarak, unvan bağlamında bakıldığında kelâmcılar arasındaki iş birliği noktasında Araştırma görevlileri, doçent ve uzman kadrolarında görev yapanların bu noktaya daha çok önem verilmesi gerektiğini düşündüklerini söyleyebiliriz. Dr. Öğretim üyeleri, profesörler ve öğretim üyeleri nezdinde ise iş birliği ve koordinasyonun yeterli seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Kararsız görüşler genel katılımcı oranının yaklaşık %20'si gibi önemli bir oranını oluşturmaktadır. Bu oranı olumsuz gibi düşündüğümüzde kelâmcılar arasındaki koordinasyon ve iş birliğinin farklı platformlarda geliştirilmesi ve derinleştirilmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Tablo 4: Katılımcıların *"Pandemi öncesi dönemde yapılmış olan koordinasyon toplantıları verimli geçti/geçmektedir."* İfadesi ile *"Kelâmcılar arasındaki koordinasyon ve iş birliğini yeterli bulurum."* İfadesine Verdikleri Cevapların Çapraz Frekans Dağılımları

K1 * K2. Kelâmcılar arasındaki koordinasyon ve iş birliğini yeterli bulurum.

			Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Total
K1: Pandemi öncesi dönemde yapılmış olan koordinasyon toplantıları verimli geçti/geçmektedir	Katılmıyorum	Sayı	0	5	1	1	0	7
	Kararsızım		1	11	4	1	0	17
	Katılıyorum		0	9	16	29	3	57
	Tamamen Katılıyorum		0	1	1	20	6	28
Total			1	26	22	51	9	109

Tablo 4'te unvana bakılmaksızın katılımcıların pandemi öncesindeki koordinasyon toplantılarının verimli geçip geçmediğine dair verdikleri cevaplar ile genel anlamda kelâmcılar arasındaki koordinasyon ve iş birliği noktasındaki cevaplarının çapraz değerlendirmesi yapılmıştır. Her iki soruya da katılımcıların 5'i "Katılmıyorum", 4'ü "Kararsızım", 29'u "Katılıyorum", 6'sı ise "Tamamen Katılıyorum" seçeneğini işaretlemiştir. Dolayısıyla pandemi öncesinde yapılan koordinasyon toplantılarını verimli görenler, geneldeki koordinasyon ve iş birliğini de yeterli görmektedir. Pandemi öncesinde yapılan koordinasyon toplantılarının verimli geçtiğine 7 katılımcı "Katılmıyorum", 17 katılımcı "Kararsızım", 57 katılımcı "Katılıyorum", 28 katılımcı ise "Tamamen Katılıyorum" seçeneğini işaretlemiştir. Bu bağlamda kararsızlar hariç bırakıldığında katılımcıların sadece %6'sı olumsuz görüş bildirirken, %77'si gibi büyük bir kısmı olumlu görüş beyan etmiştir. Dolayısıyla pandemi öncesi yapılan toplantılardan memnun kalan kelâmcıların, pandemi sonrasındaki toplantılara da aktif katılım sağlayacağını söyleyebiliriz.

Tablo 5: Katılımcıların Unvanlarına Göre "*Kelâm koordinasyon toplantılarında eğitim öğretim meseleleri yeterince ele alınmaktadır*." İfadesine Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları

Unvanınız * K3. Kelâm koordinasyon toplantılarında eğitim öğretim meseleleri yeterince ele alınmaktadır.								
	K3		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
UNVANINIZ	Arş. Gör.	Sayı	1	9	4	4	0	18
	Arş. Gör. Dr.	Sayı	0	3	5	0	0	8
	Dr. Öğretim Üyesi	Sayı	1	6	5	12	0	24
	Doçent	Sayı	0	10	14	8	1	33
	Profesör	Sayı	1	6	7	10	0	24
	Öğr. Gör.	Sayı	0	1	0	0	0	1
	Uzman	Sayı	0	1	0	0	0	1
	TOPLAM	Sayı	3	36	35	34	1	109

Tablo 5'teki sonuçlar incelendiğinde *kelâm koordinasyon toplantılarında eğitim öğretim meseleleri yeterince ele alınmaktadır* ifadesine araştırma görevlilerinden 1'i hiç katılmadığını, 12'si katılmadığını, 9'u kararsız olduğunu, 4'ü katıldığını ifade etmiştir. Böylece söz konusu katılımcıların yarısı bu hususta olumsuz görüş bildirmiş yalnızca %15'i katıldığını ifade etmiştir. Dr. Öğretim üyelerinin ise 1'i hiç katılmadığını, 6'sı katılmadığını, 5'i kararsız kaldığını, 12'si katıldığını beyan etmiştir. Bu unvandaki katılımcıların, yaklaşık %29'u olumsuz görüş bildirirken, yarısı olumlu görüşü tercih etmiştir. Doçentlerin cevapları incelendiğinde ise 10 kişi "Katılmıyorum", 14 kişi "Kararsızım", 8 kişi "Katılıyorum", 1 kişi de "Tamamen Katılıyorum" seçeneğini işaretlemiştir. Dolayısıyla doçent kadrosundakilerin %30'dan fazlası olumsuz görüşte karar kılarken, yaklaşık %27'si olumlu görüşü tercih etmiştir. Profesörlerden ise 1'i hiç katılmadığını, 6'sı katılmadığını, 7'si kararsız kaldığını, 10'u ise katıldığını ifade etmiştir. Böylece profesörlerin kararsız görüşleri hariç yaklaşık %24'ü olumsuz görüş bildirirken, %70'i olumlu görüşü tercih etmiştir. Öğretim görevlisi ve uzmanlar ise "Katılmıyorum" seçeneğinde karar kılmışlardır.

Cevapların geneli incelendiğinde ise 3 kişi hiç katılmadığını, 36 kişi katılmadığını, 35 kişi kararsız olduğunu, 34 kişi katıldığını, 1 kişi ise tamamen katıldığını ifade etmiştir. %32'lik kararsız görüşlerin haricinde olumlu ve olumsuz cevapların yaklaşık %35 ile olumsuzda ağırlık kazandığı görülmektedir. Kararsız görüşleri dağıttığımızda bu oran daha yüksek rakamlara çıkacağından kelâm koordinasyon toplantılarında eğitim öğretim meselelerinin yeterince ele alınmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Unvan bazında Dr. Öğretim üyesi ve profesörlerin yarısından fazlasının olumlu görüşü tercih etmesinin muhtemelen önceki koordinasyon toplantılarına daha sık katılmalarından veyahut bu konunun ele alınmasına çok da ihtiyaç olmadığını düşünmelerinden ileri geldiğini söyleyebiliriz. Nihaî tahlilde kelâm koordinasyon toplantılarında akademik temalardan ziyade eğitim-öğretim problemlerine değinen temaların tercih edilmesi önerisinde bulunmak mümkündür.

2.4. *kelâm.org* Sitesine Dair Bulgular

Tablo 6: Katılımcıların Unvanlarına Göre "*kelâm.org sitesinde yeterli düzeyde bilgi/haber/paylaşım yapılmaktadır.*" İfadesine Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları

Unvanınız * K17. *kelâm.org* sitesinde yeterli düzeyde bilgi/haber/paylaşım yapılmaktadır.								
	K17		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
UNVANINIZ	Arş. Gör.	Sayı	2	4	4	7	1	18
	Arş. Gör. Dr.	Sayı	0	0	4	4	0	8
	Dr. Öğretim Üyesi	Sayı	0	8	6	10	0	24
	Doçent	Sayı	0	5	6	20	2	33
	Profesör	Sayı	1	6	7	8	2	24
	Öğr. Gör.	Sayı	0	0	0	1	0	1
	Uzman	Sayı	0	0	0	1	0	1
	TOPLAM	Sayı	3	23	27	51	5	109

Tablo 6'da katılımcıların *kelâm.org sitesinde yeterli düzeyde bilgi/haber/paylaşım yapılmaktadır* ifadesine verdikleri cevaplar unvanlarına göre incelenmiştir. Araştırma görevlisi unvanında olanların 2'si bu ifadeye hiç katılmadığını, 4'ü katılmadığını, 8'i kararsız kaldığını, 11'i katıldığını, 1'i ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Böylece bu unvandakilerin %23'ü olumsuz tarafta yer alırken %46'sı ise olumlu görüşte olduğunu beyan etmiştir. Dr. Öğretim üyesi unvanına gelince; 8 kişi katıldığını, 6 kişi kararsız olduğunu, 10 kişi ise katıldığını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu unvandakilerin üçte biri olumsuz görüş bildirirken, yaklaşık %41'i olumlu görüşte karar kılmıştır. Doçentlerin 5'i bu ifadeye katıldığını, 6'sı kararsızlığını, 20'si katıldığını, 2'si ise tamamen katıldığını beyan etmiştir. Bu unvandakilerin ise %15'i olumsuz tarafta yer almış, %66'ı ise olumlu görüş bildirmiştir. Profesörlere gelince; 1'i hiç katılmadığını, 6'sı katılmadığını, 7'si kararsız kaldığını, 8'i katıldığını, 2'si ise tamamen katıldığını ifade etmiştir. Bu unvandakilerin yaklaşık %29'u olumsuz görüş bildirmiş, %41'i ise olumlu tarafta yer almıştır. Ankete katılan 1 öğretim görevlisi ve 1 uzman ise "Katılıyorum" seçeneğini işaretlemiştir. Bu ifadeye verilen cevapların geneline baktığımızda; 3 "Hiç Katılmıyorum", 23 "Katılmıyorum", 27 "Kararsızım", 51 "Katılıyorum" ve 5 "Tamamen Katılıyorum" seçeneğinin işaretlendiği görülmektedir. Böylece %24'lük kararsız görüşlerin dışında %51'den fazla oranda olumlu görüş mevcutken yaklaşık %23 kadar olumsuz görüş bulunmaktadır.

Kararsız görüşler dağıtıldığında; yarıdan fazla katılımcının *kelâm.org* sitesinde yeterli düzeyde bilgi/haber/paylaşım yapıldığını düşündüklerini söylemek mümkündür. Bununla birlikte kararsızların olumsuz tarafta olduğunu varsaydığımızda ise kelâmcıların ortak girişimi olan söz konusu sitenin haber, bilgi ve paylaşım konusunda daha geniş platformlarda işlevsel hale getirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Özellikle sosyal medya hesaplarının daha aktif kullanılması hem kelâmcılar hem de diğer disiplinlerde çalışan akademisyenler tarafından kelâmî çalışmaların görünürlüğünün artırılması açısından oldukça önemlidir. Nitekim ulaşılabilirlik noktasında sadece internet sitesi ile kısıtlı kalmak yeterli imkânı sunamamakta, Twitter başta olmak üzere Instagram ve

Facebook hesaplarının dönüşümlü yöneticilik usulüyle daha çok etkileşimde bulunması gerekmektedir. Ankete katılan bir gönüllünün bu husus hakkında *kelâm.org sitesinde ders içeriklerine yönelik uygulamalı ve güncel metotların paylaşımı ve faydalı programların kullanımına yönelik eğitici içeriklerin yüklenmesinin gerekliliğine* dair yorumda bulunması da farklı bir perspektifle ulaştığımız sonucu destekler mahiyettedir.

2.5. *Kader Dergisi*'ne Dair Bulgular

Tablo 7: Katılımcıların Unvanlarına Göre "*Kader Dergisi akademik seviyesi bakımından yeterli bir dergidir*." İfadesine Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları

Unvanınız * K23. *Kader* Dergisi akademik seviyesi bakımından yeterli bir dergidir.								
	K23		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
UNVANINIZ	Arş. Gör.	Sayı	2	2	0	8	6	18
	Arş. Gör. Dr.	Sayı	0	0	3	5	0	8
	Dr. Öğretim Üyesi	Sayı	0	0	1	15	8	24
	Doçent	Sayı	0	0	2	20	11	33
	Profesör	Sayı	0	1	1	14	8	24
	Öğr. Gör.	Sayı	0	0	0	1	0	1
	Uzman	Sayı	0	0	1	0	0	1
	TOPLAM	Sayı	2	3	8	63	33	109

Tablo 7'de katılımcıların unvanlarına göre *Kader Dergisi akademik seviyesi bakımından yeterli bir dergidir* ifadesine verdikleri cevaplar sunulmuştur. Araştırma görevlilerinden 2'si bu ifadeye hiç katılmadığını, 2'si katılmadığını, 3'ü kararsız olduğunu, 13'ü katıldığını, 6'sı ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Kararsızlar hariç bu unvandakilerin yaklaşık %15'i olumsuz tarafta yer alırken %73'ü olumlu görüşü tercih etmiştir. Dr. Öğretim üyelerinin hiçbirisi bu ifadeye olumsuz cevap vermemiş, 1'i kararsızlığını belirtirken, 15'i katıldığını, 8'i de tamamen katıldığını ifade etmiştir. Dolayısıyla Dr. Öğretim üyelerinin %95'ten fazlası *Kader Dergisi*'nin akademik açıdan yeterli olduğunu düşünmektedir. Doçentlerin de hiçbiri olumsuz görüş bildirmemiş, 2'si kararsız kaldığını, 20'si katıldığını, 11'i ise tamamen katıldığını ifade etmiştir. Böylece Dr. Öğretim üyelerinin yaklaşık %93'ü olumlu tarafta yer almıştır. Profesörlerin yalnızca 1'i bu ifadeye katılmadığını beyan ederken, 1'i kararsız kaldığını, 14'ü katıldığını, 8'i ise tamamen katıldığını beyan etmiştir. Buna göre profesörlerin de yaklaşık %91'i olumlu görüş bildirmiştir. Ankete katılan 1 öğretim görevlisi bu ifadeye katıldığını, 1 uzman ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Cevapların genelinde ise 2 "Hiç Katılmıyorum", 3 "Katılmıyorum", 8 "Kararsızım", 63 "Katılıyorum" ve 33 "Tamamen Katılıyorum" seçeneği işaretlenmiştir. Bu sayılara göre yaklaşık %7'lik kararsız görüşün haricinde katılımcıların sadece %4,58'inin *Kader Dergisi*'ni yetersiz görmesine karşılık %88,07'si *Kader Dergisi*'ni akademik açıdan yeterli görmektedir. Unvan bazında en fazla olumsuz görüş bildirenler araştırma görevlileridir. Araştırma görevlilerin akademik hayata henüz yeni adım atmış olmanın getirdiği idealizm ve mükemmeliyetçiliğin bu orana etki ettiğini söyleyebiliriz. Bunun haricinde katılımcıların belirleyici çoğunluğunun *Kader Dergisi*'nin yeterliliği hakkındaki olumlu görüşleri, derginin yetkinliğini göstermesi açısından önemlidir.

Bununla birlikte olumsuz görüşlerin de dikkate alınarak eksik tarafların tespit edilip giderilmesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin bir katılımcının derginin hakem tayini sürecinde daha titiz davranılması gerektiğine dair yorumunun dikkate alınması bu noktada değerlendirilebilir.

2.6. Kelâm Derslerine Dair Bulgular

Tablo 8: Katılımcıların Unvanlarına Göre *"Kelâmcıların halkın her kesimine hitap edebilecek bir söylem geliştirdiklerini düşünürüm."* İfadesine Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları

Unvanınız * K6. Kelâmcıların halkın her kesimine hitap edebilecek bir söylem geliştirdiklerini düşünürüm.

	K6		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
UNVANINIZ	Arş. Gör.	Sayı	3	6	7	2	0	18
	Arş. Gör. Dr.	Sayı	1	3	2	2	0	8
	Dr. Öğretim Üyesi	Sayı	1	13	7	2	1	24
	Doçent	Sayı	2	11	13	7	0	33
	Profesör	Sayı	2	9	7	6	0	24
	Öğr. Gör.	Sayı	0	1	0	0	0	1
	Uzman	Sayı	0	1	0	0	0	1
	TOPLAM	Sayı	9	44	36	19	1	109

Tablo 8 sonuçları incelendiğinde, "*Kelâmcıların halkın her kesimine hitap edebilecek bir söylem geliştirdiklerini düşünürüm.*" ifadesine toplamda 109 akademisyenden 9'u (%8,25) "Hiç Katılmıyorum", 44'ü (%40,37) "Katılmıyorum", 36'sı (%33,03) "Kararsızım", 19'u (%17,43) "Katılıyorum", 1'i (%0,92) ise "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş beyan etmiştir. Bu sonuçlara göre kelâmcıların halka yönelik söylem üretimini 20 kişi (%18,35) başarılı bulurken, 53 kişi (%48,62) başarısız kabul etmektedir. Bu süreci başarılı bulanların, 6'sı profesör (kendi içindeki oran: %25), 7'si doçent (kendi içindeki oran: %21,21), 3'ü doktor öğretim üyesi (kendi içindeki oran: %12,5), 2'si araştırma görevlisi doktor (kendi içindeki oran: %25) ve 2'si araştırma görevlisi (kendi içindeki oran: %11,11) unvanına sahiptir. Buna mukabil söylem geliştiremediklerini savunanların 11'i profesör (kendi içindeki oran: %45,83), 13'ü doçent (kendi içindeki oran: %39,39), 14'ü doktor öğretim üyesi (kendi içindeki oran: %58,34), 4'ü araştırma görevlisi doktor (kendi içindeki oran: %50), 9'u araştırma görevlisi (kendi içindeki oran: %50) ve 2'si öğretim görevlisi ve uzmandan oluşmaktadır. Bu hususta kararsız kalanların ise 7'si profesör (kendi içindeki oran: %29,17), 13'ü doçent (kendi içindeki oran: %39,39), 7'si doktor öğretim üyesi (kendi içindeki oran: %29,17), 2'si araştırma görevlisi doktor (kendi içindeki oran: %25) ve 7'si araştırma görevlisidir (kendi içindeki oran: %38,89).

Bu oranlar nazar-ı itibara alındığında kararsızların bir kısmının da olumsuz bir kanaate meylettikleri varsayılabilir. Binaenaleyh unvan ve bununla ilintili olarak yaş farkı gözetilmeksizin kelâmcıların büyük çoğunluğunun halka yönelik söylemlerin üretiminde sorunların baş gösterdiğini ve bunların geliştirilmeye muhtaç olduğunu düşündüğü söylenebilir. Bu eksiklik hissi, akademi-halk iletişimindeki zaaflardan kaynaklanabileceği gibi kelâm ilminin nazarî boyutunun basite indirgenerek anlaşılabilir bir dil ve üslupla topluma mâl edilememesine yönelik teknik bir yetersizlikten de kaynaklanabilir. Diğer yandan bu durum arz-talep ilişkisi içinde de değerlendirilmeye müsait gözükmektedir.

Nitekim halka yönelik söylemlerin üretimi halkın bu tür mevzulara ilgi duyup talep etmesiyle de ilintilidir. Bu tür bir arzunun takdim edilmemesi durumunda bunu karşılayacak söylemlerin üretilmesine dair de bir ihtiyaç doğmayacaktır. Ayrıca kelâmcıların toplumun her kesime söylem üretme gibi bir vazifesinin olmadığı da düşünülmüş olabilir, zira kelâmcıların halkın her kesimine olmasa da bazı kesimlerine hitap ettiklerini varsaymaları ihtimal dahilindedir.

Tablo 9: Katılımcıların Unvanlarına Göre "*Kelâm dersleri öğrencilerin yoğun katılımı ve ilgisiyle geçmektedir.*" İfadesine Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları

UNVANINIZ * K7. Kelâm dersleri öğrencilerin yoğun katılımı ve ilgisiyle geçmektedir.								
	K7		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
UNVANINIZ	Arş. Gör.	Sayı	2	8	3	4	1	18
	Arş. Gör. Dr.	Sayı	0	1	3	4	0	8
	Dr. Öğretim Üyesi	Sayı	0	4	2	12	6	24
	Doçent	Sayı	0	5	2	19	7	33
	Profesör	Sayı	0	1	1	17	5	24
	Öğr. Gör.	Sayı	0	0	0	1	0	1
	Uzman	Sayı	0	1	0	0	0	1
	TOPLAM	Sayı	2	20	11	57	19	109

Tablo 9 sonuçları incelendiğinde, "*Kelâm dersleri öğrencilerin yoğun katılımı ve ilgisiyle geçmektedir.*" ifadesine toplamda 109 akademisyenden 2'si (%1,83) "Hiç Katılmıyorum", 20'si (%18,35) "Katılmıyorum", 11'i (%10,09) "Kararsızım", 57'si (%52,29) "Katılıyorum", 19'su (%17,43) ise "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş beyan etmiştir. Bu sonuçlara göre üniversite bünyesindeki kelâm derslerinin talebeler nezdinde ilgiye mazhar olduğunu 76 kişi (%69,72) söylerken, 22 kişi (%20,18) ise bu derslere bir ilginin bulunmadığını düşünüyor. Bu sonuca binaen –kararsızların dağıtılmamasına rağmen– kelâmcıların üçte ikisinden fazlasının, ilahiyat talebelerinin kelâm derslerine ilgi duyduğunu ve katılım sağladığını düşündüğü görülmektedir. Anket maddesi, katılım ve ilgi olmak suretiyle iki yönelimi bir arada zikretmektedir. Öğrencilerin derslere ilgi duyup mu katılım sağladığı veya katılımdan sonra mı ilgisini arttırdığı noktası araştırılmaya muhtaçtır.

Kanaat sahiplerinin unvanlarına bakıldığında kelâm dersi-öğrenci ilgisi çarpanında algı farkının mevcudiyeti dikkat çekmektedir. Öğrencilerin kelâm derslerine ilgi ve katılım gösterdiğini söyleyenlerin, 22'si profesör (kendi içindeki oran: %91,66), 26'sı doçent (kendi içindeki oran: %78,79), 18'i doktor öğretim üyesi (kendi içindeki oran: %75), 4'ü araştırma görevlisi doktor (kendi içindeki oran: %50) ve 5'i araştırma görevlisi (kendi içindeki oran: %27,78) ve 1'i öğretim görevlisidir. Kelâm derslerinin ilgi çekmediğini ve katılımsız geçtiğini savunanların 1'i profesör (kendi içindeki oran: %4,17), 5'i doçent (kendi içindeki oran: %15,15), 4'ü doktor öğretim üyesi (kendi içindeki oran: %16,67), 1'i araştırma görevlisi doktor (kendi içindeki oran: %12,5), 10'u araştırma görevlisi (kendi içindeki oran: %55,55) ve 1'i uzmandır. Kararsız kalanların ise 1'i profesör (kendi içindeki oran: %4,17), 2'si doçent (kendi içindeki oran: %6,06), 2'si doktor öğretim üyesi (kendi

içindeki oran: %8,33), 3'ü araştırma görevlisi doktor (kendi içindeki oran: %37,5) ve 3'ü araştırma görevlisidir (kendi içindeki oran: %16,67).

Görüldüğü üzere öğrencilerin kelâm derslerine ilgi duyduğunu ve katılım gösterdiğini söyleyenlerin kendi içindeki oranı, unvan yükseldikçe artarken, ilgi ve katılımın olmadığına yönelik kanaatler ters istikamette ilerlemektedir. Genç akademisyenler kelâm derslerine yönelik ilginin az olduğunu düşünürken, tecrübe kazanan akademisyenler bu ilgi ve katılımın arttığını düşünmektedir. Kararsızların oranları incelendiğinde de bu husus bir bakıma teyit edilmektedir, zira unvan yükseldikçe kararsızların oranı da azalma suretiyle değişim göstermektedir. En çok araştırma görevlilerinin halihazırdaki öğrenci tutumuyla memnun olmadıkları ve farklı beklentileri olduğu izlemlenmektedir. Bu durum onların idealist yaklaşıma ve deneyim eksikliğinden yeterince öğrenci profiliyle temas edememelerine yorulabilir. Buradan hareketle kelâmcıların ders verme sayısı ve tecrübesi arttıkça kelâm derslerine ilgiye yönelik algıların da değişti anlaşılmaktadır.

Tablo 10: "*İlahiyat / İslâmî ilimler fakülteleri müfredatı açısından kelâm derslerine karşı negatif bir algı hâkimdir.*" İfadesine Verilen Cevabın Yalın Dağılımı

K10. İlahiyat / İslâmî ilimler fakülteleri müfredatı açısından kelâm derslerine karşı negatif bir algı hakimdir.							
		Hiç Katılmıyorum	**Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Katılıyorum**	**Tamamen Katılıyorum**	**Toplam**
K10	n	2	30	22	42	13	109
	(%)	(%1,83)	(%27,52)	(%20,18)	(%38,53)	(%11,93)	(%100)

"*Kelâm dersleri öğrencilerin yoğun katılımı ve ilgisiyle geçmektedir*." ifadesindeki olumlu %69,72'lik oran, "*İlahiyat/İslâmî ilimler fakülteleri müfredatı açısından kelâm derslerine karşı negatif bir algı hâkimdir.*" ifadesine verilen cevaplarla kıyaslandığında dikkat çeken bir tutum gözlemlenmektedir, zira kelâm akademisyenlerinden 32 kişi (%29,35) kelâm derslerine dair olumsuz bir algının olmadığını söylerken, 55 kişi (%50,46) ise negatif bir bakış açısının var olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla kelâm talebeleri nezdinde derslere negatif bir tutum olmasına rağmen kelâm derslerine ilginin de sürdüğü söylenebilir. Bu aşamada negatif bir algının ilgi ve katılıma yönelik bir çatışmayı gerektirmediği ve bunların birbirini dışlamadığı söylenebilir. Ancak bu negatif algı-ilgi ve katılım ilişki değerlendirilmelidir.

Kelâm akademisyenleri nazarındaki bu öğrenci tutumu, bir yönden derslere katılımın zorunlu olmasından kaynaklanabileceği gibi diğer taraftan derslere yönelik negatif algının ders süresi zarfında giderek eksilmesine de delalet edebilir. Derslere katılım zorunluğuna dair varsayımımız K7 ifadesindeki "yoğun katılımı" açıklar nitelikte olsa da ilgi çekmeye yönelik beyanı karşılamamaktadır. Dolayısıyla bu aşamada Allport'un temas hipotezinden istifade ederek öğrenci nezdindeki negatif algının derslere girdikçe giderek azaldığı varsayılabilir. Müfredata takınılan bu olumsuz tavrın dindar kesim düzleminde kelâm ilmine ve genel olarak ilahiyat fakültelerine karşı beslenen olumsuz hislerle ilintili olma ihtimali yüksektir. Dolayısıyla genel olarak ilahiyat fakültelerine, özelde kelâm derslerine yönelik negatif algının oluşmaması ve bunun nasıl yıkılabilirliğine dair çalışmalar yapılıp, söylemler geliştirilmelidir.

Tablo 11: Katılımcıların Unvanlarına Göre "*Kelâm derslerinde klasik konuların anlatımı yanında güncel problemleri de ele alırım.*" İfadesine Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları

Unvanınız * K8. Kelâm derslerinde klasik konuların anlatımı yanında güncel problemleri de ele alırım.								
	K8		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
UNVANINIZ	Arş. Gör.	Sayı	0	3	1	9	5	18
	Arş. Gör. Dr.	Sayı	0	0	2	4	2	8
	Dr. Öğretim Üyesi	Sayı	0	1	0	10	13	24
	Doçent	Sayı	0	0	0	21	12	33
	Profesör	Sayı	1	0	1	2	20	24
	Öğr. Gör.	Sayı	0	0	0	1	0	1
	Uzman	Sayı	0	0	0	1	0	1
	TOPLAM	Sayı	1	4	4	48	52	109

Tablo 11 sonuçları incelendiğinde, "*Kelâm derslerinde klasik konuların anlatımı yanında güncel problemleri de ele alırım.*" ifadesine toplamda 109 akademisyenden 1'i (%0,92) "Hiç Katılmıyorum", 4'ü (%3,67) "Katılmıyorum", 4'ü (%3,67) "Kararsızım", 48'si (%44,04) "Katılıyorum", 52'si (%47,71) ise "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş beyan etmiştir. Bu sonuçlara göre üniversite bünyesindeki kelâm derslerinde klasik ve güncel konuları işlediğini 100 akademisyen (%91,75) beyan ederken, 5'i (%4,59) ise güncel meseleleri ders programına dahil etmediklerini söylemiştir. Anlaşıldığı üzere yoruma mahal bırakmaksızın kelâmcıların neredeyse tamamı klasik mevzuların yanında güncel konuları da önemsemekte ve bunları ders programlarına dahil etmektedir.

Tablo 12: Katılımcıların Unvanlarına Göre "*Kelâm derslerinde inter-disipliner bir bakış açısının kullanılmasına dikkat ederim.*" İfadesine Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları

UNVANINIZ * K13. Kelâm derslerinde inter-disipliner bir bakış açısının kullanılmasına dikkat ederim.								
	K13		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
UNVANINIZ	Arş. Gör.	Sayı	0	1	1	9	7	18
	Arş. Gör. Dr.	Sayı	0	0	0	6	2	8
	Dr. Öğretim Üyesi	Sayı	0	1	1	14	8	24
	Doçent	Sayı	0	1	2	19	11	33
	Profesör	Sayı	0	0	1	10	13	24
	Öğr. Gör.	Sayı	0	0	0	1	0	1
	Uzman	Sayı	0	0	0	1	0	1
	TOPLAM	Sayı	0	3	5	60	41	109

Tablo 12 sonuçları incelendiğinde, "*Kelâm derslerinde inter-disipliner bir bakış açısının kullanılmasına dikkat ederim.*" ifadesine toplamda 109 akademisyenden 3'ü (%2,75) "Katılmıyorum", 5'i (%4,59) "Kararsızım", 60'ı (%55,05) "Katılıyorum", 41'i

(%37,61) ise "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş beyan etmiştir. Bu sonuçlara göre alanlar arası bir yöntemi 101 kişi (%92,66) kesinlikle uygularken sadece 3 kişi (%2,75) buna dikkat etmemektedir. Kararsızların oranı da genel tabloyu etkilemeyecek oranda düşüktür. Buradaki netice itibariyle kelâmcıların neredeyse bilâ-istisna/istisnasız denilecek düzeyde kelâm derslerinde farklı alanlardan istifade etmeye gayret ettiği anlaşılmaktadır. Kelâm akademisyenlerinin bu yaklaşımı, K8'deki çıkan neticeyle de uyum içindedir, zira derslerde güncel mevzuların ele alınması kaçınılmaz olarak farklı alanlardan istifade edilmesini de gerektirmektedir.

Tablo 13: Katılımcıların Unvanlarına Göre "*Mevcut kelâm ders içerikleri yeterlidir*." İfadesine Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları

Unvanınız * K11. Mevcut kelâm ders içerikleri yeterlidir.								
	K11		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
UNVANINIZ	Arş. Gör.	Sayı	1	8	4	4	1	18
	Arş. Gör. Dr.	Sayı	1	2	3	2	0	8
	Dr. Öğretim Üyesi	Sayı	0	11	4	9	0	24
	Doçent	Sayı	0	12	10	10	1	33
	Profesör	Sayı	1	4	3	14	2	24
	Öğr. Gör.	Sayı	0	1	0	0	0	1
	Uzman	Sayı	0	1	0	0	0	1
	TOPLAM	Sayı	3	39	24	39	4	109

Tablo 13 sonuçları incelendiğinde, "*Mevcut kelâm ders içerikleri yeterlidir.*" ifadesine toplamda 109 akademisyenden 3'ü (%2,75) "Hiç Katılmıyorum", 39'u (%35,78) "Katılmıyorum", 24'ü (%22,02) "Kararsızım", 39'su (%35,78) "Katılıyorum", 4'ü (%3,67) ise "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş beyan etmiştir. Bu sonuçlara göre şu an uygulanan ders muhtevasını 43 kişi (%39,45) yeterli görürken, 42 kişi (%38,53) yetersiz bulmaktadır; kararsızların oranı da takriben bunların yarısı (%22,02) kadardır ki bu da bunların verimli dağıtılması önünde bir zorluk teşkil etmektedir. Araştırma görevlilerinin asıl itibariyle ders yükümlülükleri bulunmadığı düşünülecek olursa bu sayımda onları hesap dışı tuttuğumuzda elde edilen toplu veriler şöyledir: Kelâm ders içeriklerini 38 (%41,76) kişi yeterli görürken, 32 (%36,27) kişi yetersiz bulmaktadır; kararsızlar ise bir öncekine yakın olarak %21,98 (20 kişi) oranındadır. Buradan anlaşıldığı üzere ders içeriklerine dair olumlu ve olumsuz tutumlar dengelidir ve dolayısıyla bu hususta bir hipotezin oluşturulmasını bu aşamada güçlendirmektedir.

Mevcut kelâm ders içeriklerini yeterli görenlerin 16'sı profesör (kendi içindeki oran: %66,66), 11'i doçent (kendi içindeki oran: %33,33), 9'u doktor öğretim üyesi (kendi içindeki oran: %37,5), 2'si araştırma görevlisi doktor (kendi içindeki oran: %25) ve 5'i araştırma görevlisidir (kendi içindeki oran: %27,78). Buna mukabil içerikleri halihazırda yetersiz bulanların 5'i profesör (kendi içindeki oran: %20,84), 12'i doçent (kendi içindeki oran: %36,36), 11'i doktor öğretim üyesi (kendi içindeki oran: %45,83), 3'ü araştırma

görevlisi doktor (kendi içindeki oran: %37,5), 9'u araştırma görevlisi (kendi içindeki oran: %50) ve 2'si öğretim görevlisi ve uzmandır. Çekimser kalanların ise 3'ü profesör (kendi içindeki oran: %12,5), 10'u doçent (kendi içindeki oran: %30,3), 4'ü doktor öğretim üyesi (kendi içindeki oran: %16,67), 3'ü araştırma görevlisi doktor (kendi içindeki oran: %37,5) ve 4'ü araştırma görevlisidir (kendi içindeki oran: %22,22). Net olarak görülmese de Tablo 9'un yorumlarına istinaden ders verme tecrübesi arttıkça ders içeriklerinin yeterli olduğu kabulünün arttığı varsayılabilir; ancak doçent unvanına sahip akademisyenler bu varsayımı dışlamaktadır.

Tablo 14: "*Kelâm ana bilim dallarında ders sayısı ve çeşitliliği yeterlidir.*" İfadesine Verilen Cevapların Frekans Dağılımları

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
K9. Kelâm ana bilim dallarında ders sayısı ve çeşitliliği yeterlidir.	16	39	10	36	8
Total			109		

Tablo 14 sonuçları incelendiğinde ise, "*Kelâm ana bilim dallarında ders sayısı ve çeşitliliği yeterlidir.*" ifadesine toplamda 109 akademisyenden 16'sı (%14,68) "Hiç Katılmıyorum", 39'u (%35,78) "Katılmıyorum", 10'u (%9,17) "Kararsızım", 36'sı (%33,03) "Katılıyorum", 8'i (%7,34) ise "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş beyan etmiştir. Binaenaleyh ders sayısının ve çeşitliğini, 44 akademisyen (%40,37) yeterli bulurken, 55 (%50,46) kişi yetersiz görmektedir.

Tablo 15: K11 ve K9 İfadelerinin Kendi İçindeki Sayısal ve Oransal Dağılımı

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
K11	n (%)	3 (%2,75)	39 (%35,78)	24 (%22,02)	39 (%35,78)	4 (%3,67)	109
K9	n (%)	16 (%14,68)	39 (%35,78)	10 (%9,17)	36 (%33,03)	8 (%7,34)	109

"*Mevcut kelâm ders içerikleri yeterlidir.*" (K11) ve "*Kelâm ana bilim dallarında ders sayısı ve çeşitliliği yeterlidir.*" (K9) ifadeleri derslerin yeterliliğini sorması bakımından birbirine yakın maddeler olup bir bakıma aynı soru öbeğini temsil etmektedir. K9 daha genel olarak derslerin adedine yönelik yeterliliği sorarken, K11 ifadesi özelde ders içeriğini sormaktadır ve dolayısıyla umum-has çerçevesi dahilinde değerlendirmeye elverişlidir. Her ikisine yönelik yeterliği kabul edenlerin sayısının birbirine neredeyse eşit olması da buna delalet etmektedir. Dolayısıyla ders adet ve çeşitliğini yeterli görenlerin, muhtevasını da yeterli gördüğü kabul edilebilir. Buradaki fark kararsızların dağılımında ortaya çıkmaktadır. Tablo 15'den görüldüğü üzere K9'da çekimser kalanlar, K11'de cevaplarını ders sayısının yeterli olmadığına yönelik vermişlerdir. Buradan hareketle K9'da kararsızların ders muhtevasının yetersiz olduğu görüşüne meylettikleri varsayılabilir. Ancak bu durumda da "*Mevcut kelâm ders içerikleri yeterlidir.*" ifadesine dair belirgin bir tutum ortaya çıkmamaktadır. Kelâm ders muhtevasına yönelik bu belirsiz tutum, belki kelâmcıların büyük bir kısmının istediği gibi ortak bir söylem ve teknik

geliştirildiğinde[19] netlik kazanabilir ve bu sayede ders içerikleri kelâm akademisyenlerini tatmin edici bir düzeye ulaşabilir. Buna mukabil ders sayısının ve çeşitliliğinin geliştirilmesini net olarak kelâmcıların yarısı istemektedir. Ancak akademisyenlerin yarısına yakını da halihazırdaki kelâm ders programını yeterli görmektedir.

Anketten anlaşıldığı kadarıyla eğitim bağlamında kelâmcılar arasındaki en belirgin anlaşmazlık, ders sayısı ve çeşitliğinde ve bunların içeriklerinde zuhur etmektedir. Bu belirsizlik kelâm koordinasyon toplantılarında eğitim-öğretim meselelerin ele alınmasına yönelik tutumlara da sirayet etmiştir.[20] Derslerin yetersizliğine dair kanaatlerin az da olsa ağırlıkta olması, "Hiç Katılmıyorum" cevabının çokluğu ve iyileştirmenin her zaman yapılabileceği düşünesinden hareketle; bu konuda bir anlaşmaya varabilmek adına derslere hasredilmiş araştırmalara ihtiyaç duyulduğu aşikâr hale gelmektedir. Bu husus, ders içerikleri, beklentileri, işlevi ve çıktılarına dair analizlerle de desteklenmelidir.[21] Derslerin yeterliliğine yönelik bu belirsizlikte derslerin sayı ve çeşitliğini azaltıp muhtevasını güçlendirmek ve yoğunlaştırmak da tartışmaya açık hale gelmektedir. Fakat bu tür bir girişim kelâm camiasını aşar boyuttadır, çünkü düzenleme sadece kelâm derslerine yönelik sağlandığında değil genel olarak ilahiyat programında gerçekleştiğinde elde edilebilir.

Sonuç

Bu çalışmada üniversite bünyesinde görev alan 109 kelâm akademisyeninin kelâm koordinasyon toplantıları, *kelâm.org* sitesi, *Kader Dergisi* ve kelâm derslerine dair tutumları ölçülmeye çalışılmıştır. Kelâm akademisyenlerinin yaklaşık üçte birinin ankete katılım sağlaması örneklemin bütününe dair asgarî verinin sağlandığını ve konu hakkında yapılan yorumların genel olarak tutarlı olduğunu göstermektedir.

Kelâm akademisyenlerinin salt çoğunluğu kelâmcılar arasındaki koordinasyon ve iş birliğini yeterli görmektedir. Buna mukabil kararsız görüşlerin olumsuz bağlamda değerlendirilmesi ise kelâmcıların neredeyse yarısının koordinasyon ve iş birliğini yetersiz gördüğü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kelâmcılar arasındaki iletişim, bilgi paylaşımı, ortak çalışma ve birliktelik algısının farklı platformlarda eş zamanlı olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Kelâm koordinasyon toplantıları bu anlamda önemli bir girişimi teşkil etse de anket sonuçlarından görüldüğü kadarıyla istenilen etkiye tam olarak ulaşılamadığı ortaya çıkmaktadır. Bu noktada kelâmcılar arasındaki farklı noktalardaki iş birliğini düzenleyip takip eden komisyonların oluşturulması ve bu komisyonların periyodik olarak toplanıp değerlendirmelerini her koordinasyon toplantılarında raporlamaları önerilebilir.

Pandemi öncesinde yapılan koordinasyon toplantılarından duyulan memnuniyet oranı oldukça yüksek olup, kelâm akademisyenlerinin en azından yılda bir kez toplanmaktan verim aldıklarını söylemek mümkündür. Bu toplantılar hem kelâm

---

19 Krş. EK-6: Kelâm Derslerine Dair Diğer Bulgular.

20 Krş. Tablo 5 ve bulgularını.

21 Bu tür bir çalışma örneği için bk. Çelebi - Güdekli, "AB Yüksek Öğretimi Kriterleri Bağlamında Türkiye'de İlâhiyat Öğretimi", 27 vd.; ayr. bk. Mahmut Ay, "Kelâm Öğretiminde Standardizasyon", *Kelâm: Bilimler Hiyerarşisindeki Yeri, Kelâm-Mantık ve Fıkıh Usulü, Tarihsel Süreçte ve Günümüzde Kelâm Öğretimi* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2008), 138.

camiasındaki iş birliğinin şimdilik tek platformu hem de akademiye yeni giren ve girmek isteyen kişiler için camiayı tanımaları açısından büyük bir fırsattır.

Kelâm koordinasyon toplantılarında ele alınan konuların eğitim ve öğretim ağırlıklı ilerlemesini arzu eden yaklaşık üçte birlik bir oran mevcuttur. Kararsız görüşler dağıtıldığında ise kelâmcıların yarısına yakınının bu hususun yeterince ele alınmadığından şikayetçi olduğu görülmektedir. Bu oran araştırma görevlileri ve doçentlerde daha belirgindir. Dr. Öğretim üyeleri ile profesörlerin yarısından fazlası ise bu konuların yeterince ele alındığını düşünmektedir. Unvan ve sonuçlar arasında belirgin bir korelasyon bulunmamakla birlikte olumlu tarafta yer alan unvan sahiplerinin önceki toplantılara daha çok katılım sağladığı ya da bu konunun ele alınmasına çok ihtiyaç olmadığını düşündükleri yorumu yapılabilir. Nihaî tahlilde kelâmcıların çoğunluğu koordinasyon toplantılarında eğitim-öğretim meselelerinin ele alınmasını talep etmektedir. Nitekim akademik konular için sık sık paneller ve sempozyumlar düzenlenebilmekte fakat bu toplantılar ancak yılda bir defa yapılabilmektedir. Bu yüzden toplantıların kelâm eğitimi ve öğretimine uygun temalarla gerçekleştirilmesi söz konusu toplantıların asıl amacına daha mutabık olacaktır.

Kelâm camiasının ortak girişimi olan tek dijital platform *kelâm.org* sitesidir. Bu sitedeki haber ve bilgi paylaşımları tamamen gönüllülük esasına dayalı olup; çeşitli bölgelere ayrılan ilahiyatlardan sorumlu küçük bir editör grubu tarafından yürütülmektedir. Site her ne kadar eski bir ara yüz ve basit bir tasarım sunsa da kelâmcıların salt çoğunluğu tarafından beğenilmekte ve bilgi/haber paylaşımının tatmin edici düzeyde olduğu düşünülmektedir. Fakat objektif bir yaklaşımla söz konusu sitenin öncelikle ara yüz ve tasarım bakımından geliştirilmesi ve haber paylaşımı noktasında daha sıkı bir takip ekibi kurulması gerekmektedir. Nitekim bu işi gönüllülükle yürütenlerin çoğu zaman akademik gündemi ve eğitim meşgaleleri bulunmakta, site için yeterli zamanı ayıramamaktadır. Tasarım ve ara yüz sorununun aşılması için öncelikle profesyonel bir web tasarımcısı kiralanıp sitenin çekiciliğinin artırılması elzemdir. Sitedeki veri girdileri için ise akademik yoğunluğu daha az olduğu düşünülen bir ekibin görevlendirilmesi ve bu işin nöbetleşe gerçekleştirilmesi önerisinde bulunmak mümkündür. Bunun yanı sıra sosyal medya hesaplarının daha sık paylaşımda bulunması ve etkileşim alması için yine dönüşümlü yöneticilik (admin) usulüyle yürütülecek olan iş bölümü, kelâm çalışmalarının hem akademyadaki hem de halk nezdindeki görünürlüğünü artırtılabilir.

Kelâm araştırmalarının yoğunlukla yayınlandığı, kelâmcılar tarafından kurulup yönetilen ve kuruluşundan itibaren 19 yılını tamamlayan *Kader Dergisi*, Ulakbim'de mevcut olup TR Dizin başta olmak üzere pek çok indekste taranmaktadır. Dergi, yıllar süren serüveni neticesinde akademik yetkinliğini ispatlamış ve güçlü bir editör ekibiyle yayın hayatına devam etmektedir. Derginin bu başarısı kelâm akademisyenleri tarafında tasdik edilmektedir. Nitekim yalnızca %5'lik bir olumsuz görüşe mukabil kelâmcıların yaklaşık %88'i dergiyi akademik açıdan yeterli görmektedir. Dergiyi bu bağlamda yeterli görmeyenlerin oranı araştırma görevlisi olan katılımcılardan neşet etmiştir. Araştırma görevlilerinin bu şekilde düşünmesinin akademik hayatlarının erken devirlerinde olmalarından ileri gelen bir idealizmden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Yine de bu oranın dikkate alınıp derginin her açıdan bir kontrol mekanizması geliştirmesi ve eksikliklerine yoğunlaşması önerilmektedir.

Kelâmcıların büyük çoğunluğu halkın her kesimine hitap edebilecek söylemlerin geliştirilmediğini düşünmektedir. Bunun zorunlu olup olmaması farklı bir tartışma konusu olarak kaydedilmelidir, zira akademyanın bunu bir görev olarak kabul etmeyip bunların Diyanet İşleri Başkanlığı gibi toplum ile doğrudan teması olan kurumlara tevdi edilmesini ön görmüş olabilir. Nitekim bu vazife biliniyorsa bu eksikliğin giderilebilmesi için kelâmcıların halk tabanına temas edebilecek söylem ve teknikler geliştirmesi gerekmektedir. Toplumsal temaslar için günümüz fırsatlarından istifade edip pandemi vesilesiyle de aşinalık kazanılan online platformlardan ve sosyal medya mecralarından istifade edilebilir. Böyle girişimler sadece bireysel çabalara terk edilmeyip daha kurumsal bir kimliğe kavuşturulabilir. Doğru bir söylem ve tanıtımla kelâma yönelik önyargıların da önüne geçme imkânı bulunabilir.

Kelâm derslerine dair tutumlara gelindiğinde; kelâmcıların yarısı fakülte müfredatı bakımından kelâm derslerine karşı negatif bir algının hâkim olduğunu düşünmektedir. Fakat buna rağmen onlara göre kelâm dersleri, öğrencilerin ilgisi ve yoğun katılımıyla geçmektedir. Öğretim üyelerinin unvanı yükseldikçe, farklı bir deyimle ders yürütme sayısı ve tecrübesi arttıkça, öğrencilerin ilgi ve katılımına yönelik kanaatleri de olumlu yönde artmaktadır.

Kelâm akademisyenleri; "*Kelâm derslerinde inter-disipliner bir bakış açısının kullanılmasına dikkat ederim.*" ve "*Kelâm derslerinde klasik konuların anlatımı yanında güncel problemleri de ele alırım.*" ifadelerine verdikleri cevaplarda mutabık olduğu görülmektedir; neredeyse tamamı, kelâm derslerinde klasik konular yanında güncel meseleleri de işlediğini ve farklı disiplinlerden istifade etmeyi de ihmal etmediğini beyan etmiştir. Güncel ve klasik meselelerin dağılımı ve disiplinler arası yöntemin boyutları farklı bir araştırmayla daha tafsilatlı incelenebilir.

Kelâmcılar arası en belirgin fikir ayrılığı kelâm ders programı bağlamında ortaya çıkmaktadır. Gerek ders sayısı ve çeşitliliğini gerek derslerin muhtevasını yeterli ve yetersiz kabul edenlerin dağılımı birbirine yakınlık arz etmektedir. Dolayısıyla bu, ölçülen tutumlar arasında öncelikli olarak vuzuha kavuşturulması gereken en önemli konu olarak ön plana çıkmaktadır. Kelâm eğitim ve öğretimine dair kelâm camiasının en çok mesaisini ilk planda ders programına ayırması gerekiyor gibi görünmektedir. Bir çözüm arama süreci olarak 13. Kelâm Koordinasyon Toplantısı'nda olduğu gibi kelâm koordinasyon toplantıları –herkesçe tercih edilmese de– eğitim meselesini tekrardan ve yeniden gündemine taşıyabilir. Bu tartışmalar, "*Kelâm öğretiminin ilahiyat eğitimi içindeki yeri ve öneminin belirlenmesi*"nin[22] ve sadece kelâmcıları merkeze alan önerilerin[23] ötesinde din eğitimi, sosyoloji vb. gibi alanlardan uzmanlarla birlikte çalışılıp uluslararası yüksek öğretim çerçevesinde ders nitelikleri, yetkinlikleri, içerikleri, amaçları, beklentileri, işlevi ve çıktılarına dair analizlerle de desteklenmelidir. Ön çalışma olarak kelâm ders programı merkezli uzmanlarca kurgulanan bir anketle başlıca görülen sorunlar saptanabilir. Fakat hedeflenen öğrenci profili, toplumsal ihtiyaçlar, değişkenlik gösteren güncel meseleler gibi eğitim ve öğretimin aslî unsurunu teşkil eden etkenler, bir toplantıya

[22] Ay, "Kelâm Öğretiminde Standardizasyon", 139.

[23] Kapsamlı öneriler için bk. Metin Yurdagür, "Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nin Lisans Programlarında Yer Alan Kelâm Anabilim Dalına İlişkin Derslere Yönelik Bazı Tespit, Değerlendirme ve Öneriler", *Kelâm: Bilimler Hiyerarşisindeki Yeri, Kelâm-Mantık ve Fıkıh Usulü, Tarihsel Süreçte ve Günümüzde Kelâm Öğretimi* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2008), 186 vd.

sığdırılamayacak ölçekte olduğundan farklı branşlardan oluşan heyetler eşliğinde uzun soluklu ortak çalışma ve projeler yürütülmelidir. Nitekim gerçekliği de göz ardı etmemek gerekiyor. Zira kelâm eğitim-öğretim meselesi sadece kelâm müfredatıyla alakalı olmayıp genel olarak ilahiyat programıyla ilgili meseleler olduğundan kimi zaman üniversite bünyesinde görev alan eğitmenlerin etki alanı dışında kalabiliyor. Dolayısıyla sadece nazarî mülahazalarla yetinmeyip eylemsel boyuta geçip, asıl belirleyici mercilerle (üniversiteler bağlamında örneğin YÖK) mümkün olduğundan fazla istişare ve iletişim halinde olmaya gayret edilmelidir. Aksi takdirde kelâm alanı için tatmin edici bir standardın yakalanması zor gözükmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular, yalnızca belirli bir grubun bakış açısını yansıtmaktadır. Daha tutarlı ve kapsamlı bir hareket noktası, farklı platformlarda eş zamanlı olarak yürütülen diğer anketlerin sonuçları ile bu çalışmanın neticeleri kıyaslandığında elde edilecektir.

Kaynakça

Arpaguş, Hatice K. "İslâmcılığın Türkiye Serüveni: Kadınların İlâhiyat Tecrübesine Katkıları". *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 51/ (2016), 5-54.

Ay, Mahmut. "Kelâm Öğretiminde Standardizasyon". *Kelâm: Bilimler Hiyerarşisindeki Yeri, Kelâm-Mantık ve Fıkıh Usulü, Tarihsel Süreçte ve Günümüzde Kelâm Öğretimi*. 133-152. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2008.

Ayhan, Halis. "İlâhiyat Fakültesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/70-72. Ankara: TDV Yayınları, 2000.

Barlak, Muzaffer. "İslâm İlim Tarihi İçinde Kelâm Disiplininin Oluşum ve Gelişim Merhaleleri". *Kader* 14/2 (2016), 480-508.

Çelebi, İlyas - Güdekli, Hayrettin N. "AB Yüksek Öğretimi Kriterleri Bağlamında Türkiye'de İlâhiyat Öğretimi: Kelâm Örneği". *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37/2 (2009), 15-33.

Çetin, Rabiye. "Kelâm Öğretiminin Tarihsel Seyri -Nizamiye Medreselerinden 1949'a-". *Kelâm: Bilimler Hiyerarşisindeki Yeri, Kelâm-Mantık ve Fıkıh Usulü, Tarihsel Süreçte ve Günümüzde Kelâm Öğretimi*. 115-132. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2008.

Çetin, Rabiye. "Kuruluşundan Günümüze Türkiye'nin Kelâm Birikimi: Ankara İlahiyat Örneği". *Kader* 18/2 (2020), 397-431.

Demirci, Osman. "Medrese Geleneğinde Akāid ve Kelâm İlmi". *Kader* 11/1 (2013), 253-270.

Demirci, Osman. "Osmanlı'da Kelâm Eğitimi". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 14/28 (2016), 9-39.

Öcal, Mustafa. "Yüksek İslâm Enstitüsü". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/48-52. Ankara: TDV Yayınları, 2013.

Songur, Haluk. "Hukuk Tarihi Bakımından Osmanlıdan Cumhuriyete Yükseköğretim Meselesi -Yök'ün İlahiyat Fakülteleri Lisans Program Değişikliği Bağlamında-". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30/1 (2013), 191-211.

Yurdagür, Metin. "Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nin Lisans Programlarında Yer Alan Kelâm Anabilim Dalına İlişkin Derslere Yönelik Bazı Tespit, Değerlendirme ve Öneriler". *Kelâm: Bilimler Hiyerarşisindeki Yeri, Kelâm-Mantık ve Fıkıh Usulü, Tarihsel Süreçte ve Günümüzde Kelâm Öğretimi*. 179-187. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2008.

Turan, İbrahim vd. "Eğitim Araştırmalarında Likert Ölçeği ve Likert-Tipi Soruların Kullanımı ve Analizi". *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30 (2015), 186-203.

EK-1: Katılımcılara Yöneltilen Sorular

Kelâm Koordinasyon Toplantıları

1. Pandemi sebebi ile Koordinasyon toplantıları yapılamamaktadır. Pandemi öncesi dönemde yapılmış olan koordinasyon toplantıları verimli geçti/geçmektedir.
2. Kelâmcılar arasındaki koordinasyon ve iş birliğini yeterli bulurum.
3. Kelâm koordinasyon toplantılarında eğitim öğretim meseleleri yeterince ele alınmaktadır.
4. Kelâm koordinasyon toplantılarında sempozyum konularının seçimi isabetlidir.
5. Kelâm koordinasyon toplantılarında üniversite/şehir seçimleri isabetlidir.

Kelâmcılar ve Kelâm Dersleri

6. Kelâmcıların halkın her kesimine hitap edebilecek bir söylem geliştirdiklerini düşünürüm.
7. Kelâm dersleri öğrencilerin yoğun katılımı ve ilgisiyle geçmektedir.
8. Kelâm derslerinde klasik konuların anlatımı yanında güncel problemleri de ele alırım.
9. Kelâm ana bilim dallarında ders sayısı ve çeşitliliği yeterlidir.
10. İlahiyat / İslâmî ilimler fakülteleri müfredatı açısından kelâm derslerine karşı negatif bir algı hakimdir.
11. Mevcut kelâm ders içerikleri yeterlidir.
12. Kelâm ders kitaplarında söylem ve teknik açıdan bir birliktelik olmalıdır.
13. Kelâm derslerinde inter-disipliner bir bakış açısının kullanılmasına dikkat ederim.

kelâm.org Sitesi

14. kelâm.org sitesini aktif olarak kullanıyorum.
15. kelâm.org sitesindeki bilgilerim günceldir.
16. kelâm.org sitesi literatüre ilişkin içerik açısından faydalı bir sitedir.
17. kelâm.org sitesinde yeterli düzeyde bilgi/haber/paylaşım yapılmaktadır.
18. Kelâm koordinasyon sitesinin (*kelâm.org*) tasarımını beğeniyorum.
19. kelâm.org sosyal medya hesaplarını aktif olarak takip ediyorum.
20. kelâm.org sosyal medya hesapları güncel bilgi paylaşımı bakımından yeterlidir.
21. kelâm.org sitesi ve sosyal medya editörlerinin performanslarını beğeniyorum.
22. kelâm.org sitesinde kelâm derslerine ilişkin içerikler paylaşılmalıdır.

Kader Dergisi

23. Kader Dergisi akademik seviyesi bakımından yeterli bir dergidir.
24. Kader Dergisi editör ve yayın kurulu nitelikli/yeterlidir.
25. Kader Dergisinde yayımlanan makalelerin kaliteli olduğunu düşünüyorum.
26. Kader Dergisi yayın süreçlerinde akademik ve etik ilkelere bağlıdır.

EK-2: Ankette Yer Alan Üniversiteler / Katılanların Sayısı (Alfabetik)

Adıyaman Üniversitesi / 3; Afyon Kocatepe Üniversitesi / 2; Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi / 1; Akdeniz Üniversitesi / 2; Amasya Üniversitesi / 2; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / 1; Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / 1; Ankara Üniversitesi / 2; Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / 3; Atatürk Üniversitesi / 1; Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi / 1; Bingöl Üniversitesi / 3; Bitlis Eren Üniversitesi / 1; Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi / 2; Bursa Uludağ Üniversitesi / 3; Çankırı Karatekin Üniversitesi / 1; Çukurova Üniversitesi / 3; Dokuz Eylül Üniversitesi / 2; Ege Üniversitesi / 1; Erciyes

Üniversitesi / 2; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / 3; Fırat Üniversitesi / 4; Gaziantep Üniversitesi / 2; Giresun Üniversitesi / 1; Gümüşhane Üniversitesi / 3; Hakkari Üniversitesi / 3; Hitit Üniversitesi / 3; İbn Haldun Üniversitesi / 1; İstanbul Üniversitesi / 4; İzmir Katip Çelebi Üniversitesi / 4; Kafkas Üniversitesi / 1; Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / 1; Karabük Üniversitesi / 1; Kastamonu Üniversitesi / 1; Kilis 7 Aralık Üniversitesi / 1; Kırıkkale Üniversitesi / 2; Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi / 2; Kocaeli Üniversitesi / 3; Mardin Artuklu Üniversitesi / 2; Marmara Üniversitesi / 3; Muş Alparslan Üniversitesi / 2; Necmettin Erbakan Üniversitesi / 5; Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi / 1; Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi / 1; Ondokuz Mayıs Üniversitesi / 1; Ordu Üniversitesi / 1; Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi / 1; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi / 2; Sakarya Üniversitesi / 1; Selçuk Üniversitesi / 3; Siirt Üniversitesi / 3; Şırnak Üniversitesi / 1; Sivas Cumhuriyet Üniversitesi / 1; Süleyman Demirel Üniversitesi / 1; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi / 2; Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi / 1.

EK-3: Kelâmcılar Arası Koordinasyona Dair Diğer Bulgular

Tablo 16: K4, K5 İfadelerine Verilen Cevapların Yalın Dağılımları

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Total
K4. Kelâm koordinasyon toplantılarında sempozyum konularının seçimi isabetlidir.	3	7	16	71	12	109
K5. Kelâm koordinasyon toplantılarında üniversite/şehir seçimleri isabetlidir.	1	8	15	68	17	109
Total	4	15	31	139	29	218

EK-4: *kelâm.org* Sitesine Dair Diğer Bulgular

Tablo 17: K14, K15, K16, K18, K19, K20, K21, K22 İfadelerine Verilen Cevapların Yalın Dağılımları

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Total
K14. kelâm.org sitesini aktif olarak kullanıyorum.	4	25	12	55	13	109
K15. kelâm.org sitesindeki	8	27	11	46	17	109

bilgilerim günceldir.						
K16. kelâm.org sitesi literatüre ilişkin içerik açısından faydalı bir sitedir.	5	13	18	61	12	109
K18. Kelâm koordinasyon sitesinin (kelâm.org) tasarımını beğeniyorum.	7	17	36	43	6	109
K19. kelâm.org sosyal medya hesaplarını aktif olarak takip ediyorum.	4	23	11	51	20	109
K20. kelâm.org sosyal medya hesapları güncel bilgi paylaşımı bakımından yeterlidir.	6	15	31	46	11	109
K21. kelâm.org sitesi ve sosyal medya editörlerinin performanslarını beğeniyorum.	1	8	32	51	17	109
K22. kelâm.org sitesinde kelâm derslerine ilişkin içerikler paylaşılmalıdır.	1	7	18	55	28	109
Total	36	135	169	408	124	872

EK-5: *Kader Dergisi*'ne Dair Diğer Bulgular

Tablo 18: K24, K25, K26 İfadelerine Verilen Cevapların Yalın Dağılımları

	Hiç Katılmıyorum	**Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Katılıyorum**	**Tamamen Katılıyorum**	**Total**
K24. *Kader Dergisi* editör ve yayın kurulu nitelikli/yeterlidir.	0	1	10	55	43	109

K25. *Kader Dergisi*'nde yayımlanan makalelerin kaliteli olduğunu düşünüyorum.	2	6	12	60	29	109
K26. *Kader Dergisi* yayın süreçlerinde akademik ve etik ilkelere bağlıdır.	0	1	8	61	39	109
Total	2	8	30	176	111	327

EK-6: Kelâm Derslerine Dair Diğer Bulgular

Tablo 19: "*Kelâm ders kitaplarında söylem ve teknik açıdan bir birliktelik olmalıdır.*" İfadesine Verilen Cevapların Yalın Dağılımları

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
K12. Kelâm ders kitaplarında söylem ve teknik açıdan bir birliktelik olmalıdır.	n (%)	2 (%1,83)	11 (%10,09)	12 (%11,01)	54 (%49,54)	30 (%27,52)	109 (%100)

"*Kelâm ders kitaplarında söylem ve teknik açıdan bir birliktelik olmalıdır.*" ifadesine verilen cevaplar dikkate alındığında 13 kişinin (%11,92) buna katılmadığı, 84'ünün (%77,06) ise buna katıldığı görülmektedir. Buradan anlaşıldığı üzere kelâmcıların büyük bir kısmı ders kitaplarında bir ortaklığı arzulamaktadır. Bu da Türkiye'deki kelâm camiasının eşit bir kelâm eğitimiyle birlikte ortak bir kelâm yöntemi ve dilinin tesis edilmesini istediği ve "*böylece ilahiyat fakültelerinin tümünde aynı görevi ifa eden ve aynı hedeflere yürüyen bir programa kavuşmuş*"[24] olunacağı şeklinde yorumlanabilir. Bu arzu bir bakıma anket soruları ardından belirtilen bazı yorumlarda da kendisini göstermektedir, nitekim "*Ortak projeler yürütme konusunda kelâmcılar arasında daha fazla etkileşim olmalıdır.*" veya "*kelâm.org sitesinde ders içeriklerine yönelik uygulamalı ve güncel metotlar paylaşılabilir.*" gibi beyanlar ortak bir zeminde hareket etme isteğini yansıtmaktadır.

[24] Çelebi - Güdekli, "AB Yüksek Öğretimi Kriterleri Bağlamında Türkiye'de İlâhiyat Öğretimi", 33.